

KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

19. OKTÓBRA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

SVÄTÝ AMBRÓZ

Hymna pri speve kohúta

*Odveký svetov Stvoriteľ,
ty dni a noci spravuješ
a času kladieš hranicu,
aby mal človek oddychu.*

*Hľa, vytrubuje posol dňa,
varovník noci hlbokaj,
to čierne svetlo pútnikov,
čo presekáva v noci noc.*

*Slnce ním vyburcované
prebija chmúru na nebi,
z ciest úkladov a záhuby
vytrácajú sa obludy.*

*Cíti sa mornár pri sile,
utícha more zbesilé:
i Skalu Cirkvi obmylo,
keď kohút trikrát zaspieval.*

*Vyskočme teda z postele!
okríka kohút nedbaja,
polihujúcich burcuje
a sedmispáčov prekára.*

*Spevom nám vracia nádeje,
chorému zdravie stratené,
vrah pichá dýku do zeme,
verí, kto klesal v pochybách.*

*Zrak upri na nás, Ježišu,
a z pokleskov nás podvihni.
Ak pozrieš z výšky, klesne pád
a slzy zmyjú prečiny.*

*Ty, Svetlo, srdce osvetli
a duše spánok vyžeň nám;
teba nech uctí prvý spev,
teba náš úkon posvätný.*

Preložil Karol Strmeň
Svätý Ambróz (asi 340-397) –
Prvý zo štyroch veľkých latinských učiteľov Cirkvi.
Študoval rétoriku a právo, vynikol ako administrátor,
neskôr ako milánsky biskup,
odporca arianizmu a cirkevný spisovateľ.
Liturgické hymny písal jednoducho,
v nenáročnom jambickom dimetri,
aby boli prístupné čo najširším vrstvám.
(Pozn. K.S.)

Φη ΠΕΤΡΙΣ *

Nikdy by som si ani nepomyslel, že budem súčasníkom apokalyptických udalostí. U nás je ešte akoby mier. U nás ešte ľudia vyčínajú iba na popud postavičiek, ktoré si zvolili do parlamentu, lebo iné si zvoliť ani nemohli. Zrkadlo nemôže robiť nič iné ako zrkadliť. Politici sú preto iba zrkadlením spoločnosti, jej mravného a myšlienkového stavu. Tento stav akoby zdanlivo existoval mimo kontextu. V Sýrii sa vraždí, svet je na pokraji obrovských zmien, ale my sa správame ako ignoranti a opozdílci. Ako tí, ktorí

tom Francúzska. Cítili sa chránenými mocného. Nikomu sa nechcelo do armády, každý chcel podnikáť a bohatnúť. Armáda zostala iba pre tých, ktorí boli v menšine. Keď potom došlo k prevratu a do čela štátu sa dostal predstaviteľ tejto menšiny Asad, mohol sa oprieť práve o armádu. Nikomu by to ani veľmi neprekážalo, keby poslúchal a delil sa o zdroje bohatstva podľa predstáv o spravodlivosti súčasného hegemonu, teda že si síce časť zisku ponechať smie, ale väčšinu musí delegovať jemu. Ale Asad sa pokúsil konať inak.

Presýpacie hodiny

TEODOR KRIŽKA

nedbajú, že na obzore sú mračná temnejšie ako zvyčajne, a vyberú sa na pláž. Očakávame vyššiu životnú úroveň, akoby to bola dajaká samozrejmosť, a nevidíme, že existujú starosti omnoho dôležitejšie. Napr. otázka, kto sme a kam kráčame?!

Naše médiá nás udržiavajú v slovensko-česko-berlínsko-bruselsko-washingtonskom kontexte, alternatívne médiá zasa v slovensko-ruskom kontexte bez toho, aby nám dávali čo i len šancu myslieť slobodne. Akoby nám niekto sústavne dýchal na zrkadlo. Vyberáme sa na pláž, hoci apokalyptické lístie na osike sa podívne trepoce, signalizujú, že čoskoro sa zdvihne ešte mohutnejší vietor.

Neviem, ako myslia oligarchovia v J&T alebo v Pente. Oni budú myslieť ako každý zbohatlík, ako si zachovať bohatstvo. Ich spoločnosť, národná či nadnárodná, zaujíma iba z hľadiska zisku. Zisk je ich pán, ich boh, ich démon. Darmo budú mať súkromne úplne iné postoje, sú u tohto démona takpovediac na plný úväzok.

A my ostatní? Nuž väčšina myslí, ako myslí väčšina médií, a alternatíva sa nijako nečrtá. Lebo ten chaos, ktorý panuje na druhej strane, nie je nijaká alternatíva. Chápem, že v jednoduchom svete sa žije ľahšie. Je tam všetko úhľadne rozmiestnené po poličkách, ešte aj s ceduľkami, čo je čo. Ale svet je taký rozmanitý, mnohovrstevnatý, premenlivý! Na tekutých poličkách sa statický poriadok udržiava ťažšie...

Čo vlastne smie a môže malý národ? Pýtajú sa ho vôbec na jeho názor? A má vôbec malý národ názor? Má názor Mesiac odsúdený obiehať okolo Zeme? Aj my takto obiehame. My stredo európske národy, v snahe o oslobodenie odrúbané jeden od druhého ako úlomky zrkadla, síce zrkadlíme kúsok rozbitého spoločného sveta, ale najradšej by sme ich po jednom napasovali na zrkadlo cudzie. Nehovorí nám nik, a sami na to dajako neprichádzame, že slobodienka bola iba ako povestná mrkva pred somárom, keď ho chcú viesť smerom, kam sa mu ani veľmi nežiada.

Aj Sýrčania majú podobný osud. Po rozpade Osmanskej ríše sa podobne ako ČSR stali protektorá-

Nič nové pod slnkom. Tak to už chodí od počiatku sveta. Buď dáš dobrovoľne, alebo ti zoberú násilím

Rusko sa na obrane Sýrie nepodieľa z nijakých altruistických pohnutí. Osud sýrskych surovín totiž významne ovplyvní osud tých ruských, nehovoriac o tom, že v Tartuse existuje nateraz jediná vojenská základňa Ruskej federácie mimo jeho územia. Nás však zaujíma utrpenie ľudí, osobitne kresťanov, ktorí sa opäť raz v dejinách stávajú obeťou prinášanou Molochovi. A nevdojak myslíme na to, že Francúzsko už dávno negarantuje Sýrii mier, ako ho negarovalo ani ČSR, hoci ČSR vybuodovala bojaschopnú armádu v tle Nemecka. Nemecko sa s francúzskym protektorátom pri prvej príležitosti vysporiadalo tak, že jeho časť vyhlásilo za svoj vlastný protektorát. Naostatok, logika v tom nijako neabsentuje, veď umelý československý ľud bol protinemeckou konštrukciou v logike záujmov Londýna a Paríža.

Ak si pozriete zrýchlenú animáciu zmien hraníc v Európe za ostatných tisíc rokov, pochopíte môj metaforu o tekutých poličkách. Nič nevzniká natrvalo. Existuje, kým existujú prírodné podmienky a kým je v ňom dostatok pasionárnosti, neutíchajúcej vôle byť. S bohatstvom a od neho odvodeným hedonizmom však pasionárnosti začne ubúdať, až kým v konflikte s inou pasionárnosťou neprehrá. Tekuté poličky alebo efekt presýpacích hodín.

Nám Slovákom ponúkajú médiá hedonizmus ako zmysel bytia nie dvadsaťštyri, ale takpovediac dvadsaťpäť hodín denne. Naša budúcnosť však závisí od toho, ako rýchlo si uvedomíme, že život nie je o rozkoši, ale o vôle byť. A vôľa byť sa prejavuje vôľou k mravnosti ako tendencii k harmónii s tým, kto je skutočným autorom a vlastníkom presýpacích hodín, teda Stvoriteľom. Pasionárnosť je ohníček na knôte sviece, podľa ktorého svoje národy pozná. A že ich pozná dôverne a minuciózne, o tom vieme prídobre z biblických udalostí. Nijako nám pritom nepomôže obchodnícky duch Abraháma, ktorý vyrokovo omilostenie hriešnych miest Sodoma a Gomora, ak sa u nás nenájde desať spravodlivých.

Pán Hurný píše riaditeľovi ÚPN

Vážený pán Dr. Ondrej Krajňák! Najprv mi, prosím, dovoľte, aby som sa Vám predstavil: Som Juraj Hurný, operný spevák, bývalý sólista opery SND v Bratislave, ktorého komunistický režim, po desiatkach rokoch teroru, vyhнал v roku 1977 spolu s rodičmi do cudziny, kde som ako človek bez vlasti hľadal právo na slobodný život.

Na naše utrpenie počas vlády komunistov nebol na Slovensku nik zvedavý ani po zmene režimu v roku 1989. Ako komunistický režim a jeho protagonisti na Slovensku neboli za svoje zločiny nijako potrestaní, tak nik nemal záujem zverejniť tragický osud našej rodiny od leta 1944 až do jesene 1977. (Prvého manžela mojej matky zavraždili – podnes oslavovaní – komunistickí partizáni a toho druhého komunisti zavrli na 10 rokov. A mne ako dieťaťu prakticky vzali otca.)

Mojí rodičia napokon umreli mimo vlasti, v rakúskom exile a ja som sa celé roky márne snažil o publikovanie našej rodinnej tragédie. Keď som sa už zmieril s tým, že v mojej rodnej vlasti sa jednoducho nedá zverejniť pravda o našej rodinnej minulosti, čirou náhodou (alebo Božím riadením?), cez mojich vzácných priateľov v Bavorsku som sa dostal do kontaktu s mladým slovenským historikom Dr. Martinom Lackom, ktorý prejavil záujem o publikovanie našej rodinnej tragédie, nášho príbehu, a sľúbil ho publikovať. Hneď po prečítaní však podotkol, že v Ústave pamäti národa

to nebude možné, pretože téma partizánskych zločinov je tam dnes absolútne tabuizovaná a v časopise ÚPN by to neprešlo. Ide o prípad prvého manžela mojej matky, ktorého partizáni v prvých dňoch povstania v Ražeckej doline, bez akéhokoľvek dôvodu, zavraždili. Túto tragédiu, ako ju moja matka opísala, spomenutý historik nakoniec uverejnil v Slovenských národných novinách. Potom aj v Kultúre, kde však bola rozšírená o spomienky na jej druhého manžela, môjho otca, ktorý bol nevinne odsúdený na desať rokov do jáchymovských koncentračných táborov.

Teraz prichádzam k dôvodu, prečo Vám vlastne píšem. Od priateľov zo Slovenska som sa dozvedel, že ste pána Dr. Martina Lacka vyhodili z ÚPN na ulicu, len zato, že sa bránil voči klamstvu, ktoré o ňom širil nejaký súkromný denník, a že písal objektívne o slovenskej histórii, že nebol ochotný písať tak, ako to „vrchnosť“ vyžadovala. Miesto toho, aby ste privítali, že konečne po desaťročiach niekto píše objektívne o našej minulosti, tak ho jednoducho zlikvidujete.

Myslím si, že už bolo dosť tzv. historikov, ktorý za boľševizmu prznili dejiny a ešte ich tak prznia aj naďalej. Nedávno som v programe RTVS čítal, že v auguste t. r. uviedli plevzovský seriál „Povstalecká história“, paškvil z čias tuhej normalizácie. Viete si predstaviť, že by v dnešnom Nemecku uviedli goebbelsovský propagandistický film

z čias národného socializmu?

Čítal som na internete, že ste vystúpili proti pamätnej tabuli odhalenej na východnom Slovensku Vasiľovi Biľakovi. Aj tu ste mali zakročiť, ako šéf ÚPN ste mali protestovať a žiadať o zastavenie vysielania tejto komunistickej propagandy – mimochodom z čias Vasiľa Biľaka. No namiesto toho perzekuujete objektívneho historika. Videl som jeho film „Povstanie“, v ktorom iba jemne a nanajvýš objektívne spomína zločiny partizánov. A čo nasledovalo? Hysterické jačanie boľševikov, ktorí, majú aj dnes obrovskú moc, docielili, že spomínaný film vedenie RTVS uložilo do trezoru.

Nuž, zase presne tak, ako v časoch komunistickej diktatúry!

Prečo ste sa ako šéf ÚPN už vtedy neozvali voči týmto totalitným, antidemokratickým krokom? Prečo ste mlčali? Prečo ste nepodporili objektívny film, na ktorom sa podieľal Váš vedecký pracovník?

Vážený pán Dr. Krajňák, ústav ktorý riadite, je povinný písať objektívne o slovenskej minulosti! Žiadna téma nesmie byť tabu, pretože skôr či neskôr pravda aj tak vyjde na povrch!

Nemyslím si, že by ste boli pyšní, ak by sa Vaše meno v historických análoch spájalo s cenzúrou a zatíkaním pravdy, ako sme to zažili za boľševizmu.

Tragický príbeh nasej rodiny je v prvom rade príbehom jednej slovenskej ženy, ktorej komunisti najprv zavraždili bezdôvodne prvého muža v povstaní, druhého zavrli na dlhé roky do jáchymovských pracovných koncentračných táborov a napokon sa bezmocne musela prizerať, ako jej syna valcuje normalizačný boľševický režim. S pomocou Božou sa nám podarilo toto prenasledovanie ukončiť, hoci komunisti posielali ešte zopár rokov za nami do Rakúska svojich eštabáckych spolupracovníkov.

Tento smutný príbeh je zároveň príbehom Slovenska. Na osudoch našej rodiny sa odvíjal i dramatický príbeh slovenského človeka, ktorý by si zaslúžil odborné historické spracovanie.

Namiesto toho sa však vraciate k totalitným manierom a likvidujete nielen nepohodlné názory, ale existenciu aj nepohodlných podriadených. Podobne, ako to robili komunisti.

Mám preto pre Vás nasledujúci návrh!

Keďže vediete ústav, ktorý by sa mal touto problematikou zaoberať, pokúste sa prekročiť svoj vlastný tieň, prehodnoťte svoje rozhodnutie a poverte pána Dr. Martina Lacka, aby na pôde ÚPN odborne a profesionálne spracoval tento smutný príbeh.

S úctivým pozdravom

JURAJ HURNÝ

Graz 29. septembra 2016

Prosba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že viacerí z vás reagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra. Prosíme, aby ste nepoľavovali v ušľachtilom úsilí a prispeli svojim príspevkom na číslo účtu vydavateľa Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

KAROL STRMEŇ

OD CHVÍLE, ČO NÁS NÁDEJ PRESVEDČILA

Od chvíle, čo nás nádej presvedčila,
vysychá studňa hviezd a noc sa tratí.
Zo svetlej zimy prinášam ti, milá,
kyticu krištáľovej inovati.

Kladieš mi hlavu na plece a spolu
hľadáme oknom do bieleho parku,
kde žlté slnko severného pólu
premieta poza hroty svrčín dialku

a žiari, žiari ako veľká kryha.
Podaj mi ruku. Slovo ožiť skúša
a čo i sladké proti vetru zlyhá,
túžobne sa v ňom chveje moja duša.

Jeden z najvýznamnejších slovenských básnikov
a prekladateľov 20. storočia, KAROL STRMEŇ
(1921, Palárikovo - 1994, Cleveland, USA) by sa
9. apríla dožil 95 rokov.

SVÄTÝ TOMÁŠ AKVINSKÝ LAUDA, SION

Osláv, Sion, spasiteľa,
chváľ si vodcu, učiteľa,
spievaj, čo ti stačí hlas!
Ako vládzeš, tak sa odváž,
i tak vždy je väčší od nás,
nadosť sa mu neklaniaš.

Tu je deň, keď milostivý
živý chlieb, čo dušu živí,
uctiť ukladá sa nám,
chlieb, čo križom požehnaný
pri poslednom stolovaní
bratom lámal Kristus Pán.

Zaznej, hymna, v plne chvále,
nech je stále, okázalé,
mysle našej horlenie,
lebo dneska s vierou živou
spomíname týchto divov
sväté ustanovenie.

Takto nový kráľ nás chová,
starý obrad končí nová
obeť novozákonná.
Pretrhli sa staré chmáry,
jasné svetlo pravdy žiari,
kde prv panovala tma.

Čo pán konal predivného,
teraz na pamiatku jeho
sluha Boží premieňa.
Plniac jeho vôľu svätú,
chlieb a víno za obetu
podávame spasenia.

Veríme a vyznávame,
že tu chlieb sa Telom stane,

víno a Krv sa premení.
Um a zrak tu neprospeje.
Vierou uznaj, čo sa deje
v tomto prepodstatnení.
Pod spôsobmi dvojakými,
znakmi podstát zbavenými,
skrýva sa Boh tajomný.

Telo jeme, Krv sa pije,
celý Kristus prítomný je
pod oboma spôsobmi.
Prijať sa nám dáva celý,
nedrví sa, nerozdelí,
nedrobí sa prijatý.

Prijme prvý, prijme stý,
koľko tamten, koľko tí,
prijatím sa nestratí.

Zlý ho prijal, prijme zbožný,
ale následok sa rôzni,
jedni žijú, druhí nie.
Dobří žijú, hynú planí:
po rovnakom prijímaní
aký rozdiel v účine!

Keď sa teda sviatosť láme,
nezakolíš, veď je známe,
že i v zlomku toľko máme,
koľko vcelku bolo by.
Podstatu tým netrháme,
to sa puklo iba znamä,
čím sa tvoja plnosť, Pane,
na úlomky nedrobí.

Pozrite, chlieb nebešťanov,
tu má pútnik pokrm Pánov,
syn sa tuná sýti mannou,
von ju nevyhodíte psom.
Predobrazy ním sa skveli:
na oltári Izák biely,
baránok sa jedol celý,
manna sprýchla praotcom.

Dobry pastier, pokrm pravý,
Ježišu, buď zhovievavý,
varuj si nás, udeľ stravy,
uštedri nám svojej slávy,
blaha večnej otčiny.
Všetko vieš a môžeš, Pane,
nasýť naše hladovanie,
hody udeľ v nebies stane,
dedičstvo daj, obcovanie

so všetkými svätými.

Preložil Karol Strmeň
Sv. TOMÁŠ AKVINSKÝ (1225-1274) –
„anjelský doktor“. Dominikán.
Syn rodiny, ktorá dala Taliansku básnika,
ktorý sa mu podobá
len čo do formálnej exaktnosti.
Potrvá dlhé stáročia, kým ho niekto prekoná
na poli kresťanskej filozofie.
Hymnu Lauda, Sion zložil v r. 1264
na prvý sviatok Božieho tela. (poznámka K.S.)

JOSEPH WEINHEBER

ČISTÁ BÁSEŇ

V snách si mi, Bože, do úst báseň dal.
Prebudil som sa, už ju nepochopím.

Dobří žijú

Škrt za škrtom ju skúšam. Aký žiaľ
nenájsť jej snivosť! Túžim. Slová kopím.
Jej čistý zvuk mi zaznel naposled?
Obraz to bol. Už nikdy neožije?
V povrchnosti mi prišlo žiť a mrieť,
hlas počuť v zlome mrúcej kadencie.

Ako to bolo, čo? Sen, pravda svätá.
Bedlí dnes moja duša ostražitá.
Zatvorím zrak, sen pozbaví ma sveta
a otvára mi oči: vidím si ťa.

Preložil Karol Strmeň

JOSEPH WEINHEBER (1892-1945) –
Rakúsky básnik klasického tónu, komornej hudby.
Chcel byť lyrickým hlasom svojho času,
je osobným,
od sveta izolovaným mysliteľom.
Teoretik poézie.

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ
V studenej hluchej noci moja mať
tká biele plátno dlho do noci.

Nehrbí sa a neosivela,
ale už dávno slzy prelieva.

Zažatá lampa z okna osvetľuje celý dvor
a na snehu sa blyští
v bezhraničnej tíši, v bezhraničnej tíši:
zmrznuté hviezdy potichu
anjeli sypú obozretne, nežne,
aby sa moje zlato neprebralo

V studenej puste noci moja mať
tká biele plátno dlho do noci.

Povedz mi, mater bolestná,
čo ti to v očiach svieti

v studenej, bielej, pridlhej už noci.

Preložil Karol Strmeň

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ (1905-2007) –
Chorvátsky básnik, slavista.
Básnik prostého tónu,
majster predstieranej naivity.
Riaditeľ literárneho ústavu
belehradskej akadémie.

RAFAEL ALBERTI

DOBRÝ ANJEL

Po dlhoročnom spánku
nazrel mi ktosi do okien a volá:
Vstávaj!
A vstal som, vidím
meče a krídla.

Za nami more s obláčikmi,
hory, štíty a krídla,
západy slnka, zore.

- Vidíš ju? Na ničote
visí jej sen.

- Ach, túžba, stály úbel',
stály jas, dušou stále
pretekajúce vody!

Povedali mi: Vstávaj,
a tu som.

Preložil Karol Strmeň

RAFAEL ALBERTI (1902-1999) –
Španielsky básnik,
rodák z Puerto de Santa Maria.
Chcel byť kubistickým maliarom.
Od roku 1939 žil v Buenos Aires ako utečenec.
Od gógorovsky znejúcej angelológie
prechádza teraz k vďačnejším témam
nostalgickej čistej klasiky a ľudskej aktuality.
(Pozn. K.S.)

LUIS CERNUDA JAK KEDYSI DÁVNO

Teraz, keď blčia zore podvečera
a rosou zvlhli kvety magnólie,
prejsť ulicami, kde sa znova plní
vo vzduchu mesiac, snom je mi i nesnom.

Šíri sa nebo zveličené plačom
lastovičieho krdla, voda v studni
zreteľne púšťa hlboký hlas zeme
a zahlušuje širu zem a nebo.

V kláštore sama, kdesi v kúte, čelo
oprúc si o ruku, jak duch, čo domov
vracať sa musí, plakať budeš, vidiac,
aký bol život krásny, ale márný.

Preložil Karol Strmeň

LUIS CERNUDA (1904-1963) –
Španielsky básnik a kritik,
rodák zo Seville,
prednášal španielsku literatúru vo Francúzsku,
v Anglicku a na kolégiu Mount Holyoke USA.
Poeta strateného raja,
nostalgických odkazov rodnej zemi,
hudobne silného ticha a veľkej životnej múdrosti.
(Pozn. K.S.)

Ked' sa prednádávnom objavila v médiách správa o úmrtí herca Pierra Brica, pochádzajúceho zo starého francúzskeho šľachtického rodu, ktorý neopakovateľne stvárnil postavu indiánskeho náčelníka Winettou, znovu sa pozornosť upriamila na „mayovky“. Málokto však vie, že ich autor Karl May (1842-1912) patrí ku kresťanským spisovateľom a idey kresťanstva alebo aspoň všeobecnej ľudskosti, statočnosti a mieru, vkladal do svojich diel, majú na pamäti ich náboženské poslanstvo. Najzreteľnejšia je jeho kresťanská orientácia v období 90. rokov 19. storočia, keď publikoval dobrodružné príbehy v ľudových mariánskych kalendároch (Regensburger Marien-Kalender, Benziger's Marien-Kalender, Eichsfelder Marien-Kalender, Einsiedler Marien-Kalender). Uvedme len niektoré z názvov jeho poviedok: Mater dolorosa, Maria alebo Fatima, Kristus vstal z mŕtvych!, Boh sa nenechá vysmievať, Kristus alebo Mohamed... Mariánsku úctu Karl May získal pravdepodobne aj počas 70. rokov 19. storočia, keď pôsobil ako organista v katolíckom kostole. Sám napísal a zhudobnil báseň Ave Maria, ktorú zakomponoval aj do svojho románu o Old Shatterhandovi a nemeckí osídlenci ju mali spievať pri pohrebe náčelníka Winettou. Spisovateľ sa pokladal za „nadkonfesionálneho kresťana“. O náboženských otázkach v diele Karla Maya sa zhováral Stefan Quilitz z kolínskeho rádia domradio.de s nemeckým literárnym vedcom Helmutom Schmiedtom (nar. 1950), profesorom na Univerzite Koblenz-Landau.

- Pán profesor, v súvislosti s Karlom Mayom sa pomerne málo pozornosti venuje role náboženstva alebo konfesie v jeho románoch. Bol

Karl May evanjelického vyznania?

HELMUT SCHMIEDT: - Áno, Karl May pochádzal z evanjelickej rodiny a po celý život zostal protestantom, nikdy nekonvertoval. Pravdepodobne šťastnou náhodou však prvé väčšie literárne úspechy zaznamenal v katolíckych vydavateľstvách a katolíckych časopisoch. Často sa vychádza práve z toho, že ak niekto publikuje v takých periodikách, tak musí byť katolík. Existoval napríklad známy evanjelický časopis Gartenlaube („Altánok“), ktorý sa často spomína i dnes, a oproti nemu katolícky časopis Deutschen Hausschatz. Karl May uspel práve v spomínanom katolíckom časopise, preto bol považovaný za katolíka. Sám sa nijako nebránil, keď sa v lexikónoch alebo zoznamoch spisovateľoch uvádzalo pod jeho menom písmeno „K“ ako katolík. Z toho potom vyplýva, že sa nie vždy podľa toho správval, čo mu aj bolo vytýkané.

- V otázke vydavateľov však rozmýšľal celkom prakticky, chcel, aby sa jeho knihy predávali. Je pravda, že potom čo publikoval svoje príbehy v katolíckych kruhoch, prehlásil: „Teraz musíme myslieť aj na protestantov,“ a podľa toho sa usiloval o propagáciu?

HELMUT SCHMIEDT: - Áno. Najskôr boli jeho knihy rozširované prostredníctvom vydavateľa Fehsenfelda predovšetkým medzi katolíckym publikom s písomným odporúčením nemeckých biskupov a ďalších duchovných. To bolo určené jednoznačne katolíkom. Keď však neskôr Fehsenfeld vydal nový reklamný katalóg s tendenciou oslovit' podobný okruh, Karl May poznamenal, že to tak nechce, že katolíckych čitateľov už majú, teraz si musia získať i protestantov. Preto bolo treba vynechať zreteľný katolícky dôraz.

- Povedzte nám niečo viac o kultúrno-historickom pozadí Mayovej epochy. Takéto striktné oddelovanie protestantov od katolíkov je už v dnešnej dobe sotva viditeľné.

HELMUT SCHMIEDT: - To sa tiahne celými dejinami 19. storočia, a nielen v užšom zmysle cirkevnej, náboženskej a teologickej oblasti, ale i v politike, ba i v publikačnej činnosti, a práve i vo vydávaní dobrodružnej literatúry. Pri nej sa povrchne predpokladá, že je vlastne jedno, či je autor katolík alebo protestant, hlavne je predsa to, že píše niečo napínavé a zábavné. Je to však presne naopak. V Mayových dielach ne-

skych kalendárov, kde publikoval skutočne zbožné príbehy. Niekedy boli zbožné až tak, že by mnohým dnešným čitateľom mohli skôr – slušne povedané – liezť na nervy, pretože otázky religie sú v nich predstierané veľmi drasticky. To vtedy zohrávalo významnú rolu.

Karl May sa od toho v pokročilom veku odklonil a keď mu vytýkali, že vystupoval viac ako katolík, než ako protest, odpovedal, že stojí nad touto konfesionálnou maloduchosťou a že je jednoducho kresťan a človek, a k tomu sa hlási.

- Tak to vlastne stojí i v jeho kni-

HELMUT SCHMIEDT: - To je zaujímavá téma. Kresťanskú a všeľudskú morálku zakomponoval May do všetkých bitiek, kládol na to dokonca čoraz väčší dôraz. V jeho najranejších dobrodružných príbehoch sa to prejavuje menej, vedome to uplatňoval v textoch z 90. rokov 19. storočia. Niektorí literárni vedci tvrdia, že to vytváralo veľmi rafinovaný efekt v technike rozvíjania príbehu – prepustiť a nepotrestať zlosyna, ktorý potom zostáva pripravený pre ďalšiu epizódu. Toho si bol Karl May, samozrejme, dobre vedomý.

- Aj v neskorších Mayových

Karl May – „katolícky protestant“

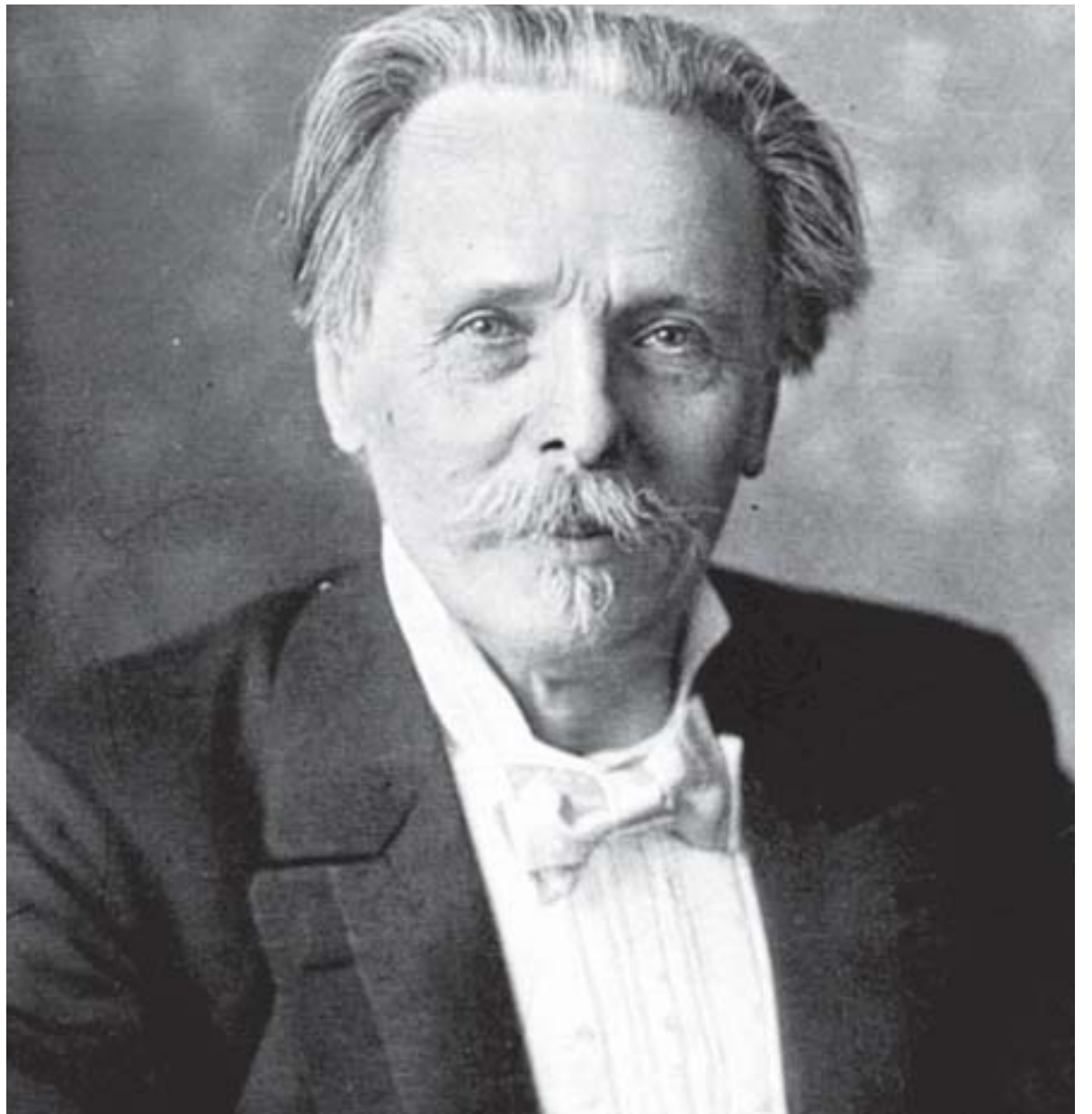
Nemecký profesor literatúry H. Schmiedt o vzťahu známeho spisovateľa k náboženstvu

ustále nachádzame náboženské odkazy. Napríklad v príbehu „Cez divoký Krudistan“ rozpráva hrdina Kara Ben Nemsi, že videl v Ríme pápeža a že mu to spôsobilo veľkú radosť. Z toho by sme mohli usudzovať, že podľa všetkého Karl May nie je protestant. Karl May taktiež prispieval do katolíckych marián-

hách. Keď v nich udelí milosť zločincom, ktorých necháva bez potrestania ujsť, alebo v prostredí Orientu, kde uprostred neustáleho volania po krvnej pomste jeho postavy prehlásia: „Ja som kresťan, krvná pomsta je pre mňa nepripustná.“ Akú rolu zohrávala u Maya morálka a kresťanské prikázania?

dielach sa objavuje toto kresťanské vedomie poslstva? Mám namysli „Mier na zemi“...

HELMUT SCHMIEDT: - Román „Mier na zemi“ vznikol za celkom iných okolností. Tento román bol pôvodne uverejnený vo zväzku „Čína“. Tento zväzok bol istým druhom propagandy v boji proti Bo-

xerskému povstaniu, ktoré vypuklo proti intervencii západných koloniálnych mocností, kam patrilo i Nemecko. Snahou mocností bolo toto povstanie potlačiť. A vtedy vydavateľ a starý známy Josef Kürschner poprosil Karla Maya, aby napísal poviedku alebo román, ktorý by túto snahu podporil. Očakával, že aj Karl May bude Boxerské povstanie propagandisticky napádať a že sa zastane koloniálnych snáh. May sa však zachoval celkom opačne. Napísal text, v ktorom kládol do popredia myšlienky mieru. Čínske postavy sú tam vlastne vykreslené extrémne pozitívne a kresťanský misionár predstavuje do istej miery úplného darebáka. Aj napriek tomu Kürschner román prijal. Potreboval ho kvôli kompletnému vydaniu daného zväzku, ale v sladko-kyslom predslve sa potom od tohto Mayovho textu jasne dištancoval.

- Je Karl May so svojimi názormi kresťanského humanizmu ešte aktuálny? Hodí sa ešte do dnešnej doby?

HELMUT SCHMIEDT: - Základné myšlienky jeho diel sú aktuálne i dnes, sú dokonca možno vzorové. No mohli by sme sporiť o tom, či to platí i pre všetky jednotlivosti jeho diela. Napokon bol autorom 19. a začiatku 20. storočia... Ale základné naliehavé prosby, ktoré predostieral vo svojich dielach, napríklad mierové riešenie konfliktov, pestovanie tolerancie voči iným kultúram či náboženstvám – to je niečo, čo by sme si mali osvojiť aj dnes.

- Ak hovoríme o Mayovi ako o autorovi 19. storočia, znamená to, že pôsobil i misionársky? Winnetou pred smrťou vykrikoval: „Charlie, ja som kresťan!“

HELMUT SCHMIEDT: - To je druhá stránka veci. Práve to je na Karlovi Mayovi fascinujúce: keď si myslíte, že ste ho už uchopili a nazeráte naňho správne, vtedy zistíte, že existuje ešte iná stránka veci. A práve na to poukazujú kritici Karla Maya.

Áno, Winnetou zomrel s vyznaním kresťanstva. Karl May ešte v Legende o Old Shatterhandovi doplnil, že Winnetou prijal krst v núdzi, čo sa priamo v románe nespomína.

Orientálny sprievodca Hadži Halef Omar oznamuje svojmu priateľovi Kara Ben Nemsimu: „Ja ťa obrátim na islam, či už budeš chcieť alebo nie.“ A na záver sa vo vnútri on sám stane kresťanom. To, samozrejme, prízvukujú jeho kritici – že Karl May je kolonialista, ktorý si pokrok vo svete vedel predstaviť iba tak, že ľudia budú prisahať na jeho kultúru a náboženstvo, dokonca i tí, ktorí pochádzajú z celkom iného prostredia.

- Ako interpretovať boj náboženstiev, ktorý Karl May líčil vo svojich románoch z Orientu?

HELMUT SCHMIEDT: - To je veľmi zložitá otázka. Mal som v Nemecku na starosti egyptského doktoranda, ktorý sa zaoberal obrazom Orientu a islamu v diele Karla Maya. Onen mladý muž sa celý čas hneval a – teraz to trochu vyhrôtim – prehlásil: „Tento Karl May vykresľuje všetko falošne a krivo, a vždy na našu škodu!“ To sa mu vôbec nepáčilo. Na druhej strane však našiel v Nemecku mnoho ľudí, ktorých záujem o Orient a islam vzbudili práve diela Karla Maya. Teda nie je správne nahliadať na vec iba z jedného uhlu pohľadu. Dokonca stretol i ľudí, ktorí odpadli od kresťanskej viery a konvertovali na islam po čítaní Karla Maya, hoci je v jeho dielach islam vykresľovaný negatívne. Je to teda veľmi, veľmi komplikovaná záležitosť. Výskum Mayovho diela ešte nedal na túto otázku konečnú odpoveď.

Preložila Katarína Džunková

Na snímke vľavo hore aj dole Karl May.

Na tejto strane hore Karl May (1842-1912) v kostýme svojho hrdinu Old Shatterhanda.

Vedľa ilustrácia k Mayovej próze *Kristus a Mohamed*, publikovaná v nemeckom mariánskom kalendári.

Vpravo dole hrob Karla a Kláry Mayovcov v saskom mestečku Radebeul.

Literárny klub BERNOLÁK
pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Trnave
v spolupráci s Mestom Trnava,
Divadlom Janka Palárika,
Knížnicou Juraja Fándlyho v Trnave,
Bernolákovou spoločnosťou v Bratislave
a redakciou dvojtyždenníka KULTÚRA

v y h l a s u j ú

XIX. ročník celoslovenskej literárnej súťaže o Cenu Slovenského učeného tovarišstva 2016/2017

Základné delenie: poézia a próza
Súťažné kategórie:

- I. kategória žiaci a študenti do 15 rokov
- II. kategória od 16 do 30 rokov
- III. kategória od 31 rokov vyššie

Podmienky súťaže:

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori
so svojou nepublikovanou tvorbou poézie a prózy.
Súťaž nie je anonymná, práce sa nevracajú.

Zaslať možno 5 básní, alebo krátke prózy
v maxim. rozsahu 5 strán, t.j. 150 riadkov.
Práce treba zaslať štvormo, riadne rozdelené
a zopnuté do štyroch samostatných častí.

Na vrchnom liste každej jednej časti
v pravom hornom rohu uviesť presné údaje:
meno, priezvisko, adresu, vek,
kategóriu (poézia, próza).

Taktiež treba na vrchnom liste uviesť obsah:
názvy jednotlivých básní, resp. poviedok.

Každý samostatný list označiť
v pravom hornom rohu menom autora.

Uzávierka prác je do 17. marca 2017

Práce na obálke označte „literárna súťaž“
a zasielajte na adresu:

Miestny odbor Matice slovenskej,
Trojičné námestie 2, v DJP, 917 01 Trnava.
Bližšie informácie na čísle 0905/852788

Práce po uzávierke nebudú do súťaže prijaté.
Práce, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne
náležitosti, nebudú hodnotené.

Vyhodnotenie súťaže bude uverejnené
v Katolíckych novinách,
Slovenských národných novinách,
dvojtyždenníku KULTÚRA a
ko aj v regionálnych periodikách.

Predpokladaný dátum vyhodnotenie súťaže je máj 2015.

Na vyhodnotenie sú pozývaní iba ocenení účastníci.

Súťaž o Cenu Slovenského učeného tovarišstva
je v médiách označovaná za medzinárodnú.

Do predchádzajúcich ročníkov sa prihlásili autori
zo Slovenska, z Talianska, Španielska, Francúzska, Čiech a
z Kanady. Výsledky súťaže z XI., XII, XIII.
a XIV. ročníka boli publikované v zborníku,
ktorý vydáva Osvetový ústav v Bratislave
z celoslovenských literárnych súťaží na Slovensku.
Tešíme sa na Vašu účasť.

Výpredaj hodnôt

Súčasnú situáciu okolo nás, vo svete, v Európe, na Slovensku, ale aj v Cirkvi, nemôžeme charakterizovať ako radostnú a úspešnú, skôr by k nej pasovali slová "zlá nálada," "stále nové problémy", často počuť slovo kríza. Akoby nám pribúdalo problémov a starostí, z ktorých často nenachádzame východiská, komplikujeme život sebe i iným okolo nás, a iní tak robia nám, devastujeme životné prostredie, niekedy sa možno pýtame, ako ďalej, ak na to ešte nájdeme odvahu vysloviť to vôbec nahlas. Niekedy sa síce tvárime a správame, akoby bolo všetko v najlepšom poriadku, ale nie sme o tom presvedčení a máme mnoho obáv. Aj v ekonomickej oblasti vieme, že trvalo udržateľný rozvoj nemôže fungovať donekonečna, že v určitom bode dosiahne svoj vrchol a nám znova hrozí kríza. Keby sme problémy vedeli riešiť, asi by sme o nich nehovorili, ale boli by dávno vyriešené. Máme na to určených lídrov, ktorí nás pravidelne pred voľbami pre-svedčujú, že sú tí najpopulárnejší a najzodpovednejší a že ich určite vyriešia.

Myslím si, že príčinou súčasného úbohého stavu spoločnosti, v ktorom sa nachádzame, je kríza morálna. Jedinou hodnotou, ktorú sme ochotní a schopní rešpektovať a na ňu reagovať, sú majetok, peniaze a pôžitok. Postupne mnohí už dávno opustili svet pravých duchovných hodnôt, na ktorých vyrástla naša civilizácia a na ktorých stáročia úspešne za nefalšovaných životných podmienok fungovala. Táto kultúra nám dala mnohé osobnosti, vzory, ktoré sú príťažlivé ešte i pre mnohých súčasníkov, ona ich vzbudovala v celej hierarchii spoločenského života, od prvých až po posledných, v rodinách, národoch, krajinách, v Európe i vo svete. My ešte dnes fungujeme tak, že svet hodnôt niektorí ešte rešpektujú, nie všetci ho opustili úplne a naraz, no proces ich opúšťania a pokračuje a nová vlna ďalších, doteraz ešte neznámych problémov môže k tým súčasným pribudnúť.

My si chceme užívať, konzumovať, chceme pohodový, pohodlný, humánný život, mať sa dobre. Sme presvedčení, že keď budeme podporovať, siať a chrániť amorálnosť, obrazne povedané trnie a burinu, aj tak budeme zberať bohatú, kvalitnú úrodu. Spoliehame sa, že niekto naše problémy vyrieši, že niekto za nás urobí to, čo sa už dávno nechce riešiť a robiť nám, napraví všetko, čo sme zapríčinili vlastnou nezodpovednosťou. Chýba nám zodpovednosť v našom konaní a za úseky, ktoré nám boli zverené. To, čo neriešime my sami v rámci našich kompetencií, v rodine, v škole, v spoločenstvách, vo farnostiach, nevyrieši ani niekto zvrchu, nech by bol akokoľvek dokonalý. Zabudli sme byť vďační za život a všetko, čo denne dostávame, berieme ako samozrejmosť, nechceme šíriť, ani podporovať dobro, ba odvykli sme si i ďakovať, zabúdame na dôležitosť čnosti v našom živote. Správame sa mocensky, chceme vládnuť, rozkazovať, diktovať, nariadovať... Vytratila sa z nášho správania pokora, skromnosť, slušnosť, obetavosť, ochota pracovať na sebe i výchove mladej generácie. Myslíme si, a čoraz viac to zdôrazňujeme a dávame aj najavo našimi slovami, legislatívou a správaním sa, že aj bez viery a morálky je možné trvalo šťastne žiť.

Každé naše rozhodnutie a konanie

nesie dôsledky. Ak vytrvalo niečo rozkladáme, spochybňujeme i z tých najvyšších miest, ktoré nesú najvyššiu zodpovednosť, a tým, čo nás dvíha, robí lepšími a ochotnými slúžiť, pohrdame a spochybňujeme skutočné a pravé hodnoty, ktoré človeka i spoločnosť po stáročia budovali, udržiavali a dvíhali, také výsledky budeme mať. Žiadna spoločnosť, teda ani naša, nemôže fungovať, ak poprie a spochybniť hodnoty, na ktorých bola tisícročia budovaná. Nemáme právo sa čudovať, ani tárať, ale konať pokánie a tak naprávať všetko, čo sme pokazili.

Svet nemôže fungovať a už nie úspešne, ak poprie hodnoty a normy, ktoré Boh doň pri stvorení vložil. Hovorí nám o nich Biblia i naše svedomie. A Boh nám všetko dal a zveril z lásky k nám. Aj nás pozýva k životu v láske. Kto hreší nemiluje Boha, ani človeka, ale ho uráža a škodí mu, ničí si šťastie vlastné, ľudí okolo neho i celého sveta. Túto myšlienku si stačí prečítať v listoch sv. Jána apoštola a potom podľa nej konať. Nemáme právo podriaďovať duchovné telesnému, ani večné dočasnému.

Ak si my chceme žiť podľa zásady, že si ako chceš a rob si čo chceš, určite nám to nemôže priniesť šťastie. A na takýchto zásadách žiadna cirkev nemôže mať budúcnosť, pretože ľudská cirkev, kde si jej protagonisti schvália normy v rozpore s Božím zjavením, stráca zmysel a prirodzene smeruje k zániku. Kto spochybniť trvalo platné axiomy, zbytočne sa čuduje zlým výsledkom, zbytočne kričí, hrozí, vyhráža sa, nariaduje, ukladá, vyzýva... Treba nám návrat k hodnotám, ktoré sme opustili, nie k starým poriadkom, ale k trvalým hodnotám, ktorých pravdivosť je daná a storočiami overená, oni nás robia lepšími a svet radostnejším, bohatším a krajším. Mnohí, najčastejšie tí poslední v hierarchii spoločnosti, ešte žijú v usporiadaných a fungujúcich rodinách aj prijímajú a vychovávajú svoje deti podľa kresťanskej morálky, ale je mnoho pripravených vnútorné prázdnych a rečovo nadaných apoštolov "novej doby", ktorí rozličnými aktivitami ich odvádzajú a lákajú k povrchnému životu, od zodpovedného života a vernosti pravým hodnotám. Možno si takto niektorí uspokojujú svoje svedomie, keď nesmerujú sami k dokonalosti, zvedú k nezodpovednosti aj iných. Sloboda bez zodpovednosti nedáva zmysel. Sme svedkami mnohých zbytočných tragédií, ktoré sú zapríčinené nezodpovedným správaním okolo nás. Viera, ktorá bola po stáročia na Slovensku i v Európe prirodzene odovzdávaná cez rodinu a Cirkev z generácie na generáciu až do polovice minulého storočia sa dnes stráca, čo vidíme aj zo správania sa väčšiny.

Zdá sa mi, že naša doba je podobná tej, v ktorej si ľudia budovali babylonskú vežu, hovoria síce jednou rečou, no čoraz menej si rozumejú, často iné hovoria a inak konajú. Máme lídrov, ktorí si robia monopol na pravdu a moc, máme silné médiá a internet, ktoré intenzívne pôsobia na verejnú mienku a mnohí im veria a do nich vkladajú svoju nádej. Paradoxom je, že šťastnejší sú tí, ktorí si vystačia aj bez nich, alebo ich sledujú kriticky a okrajovo. lebo vedia, prečo tak robia.

Najväčším bohatstvom človeka je jeho čisté srdce nezaťažené hriechom, ruky naplnené zmysluplnou, konkrét-

nou službou Bohu i človeku a srdce naplnené láskou k Bohu i k ľuďom, osobitne k tým, za ktorých nesiem zodpovednosť. Ak sa niekto zníži ku klamstvu, polopravdám a k demagógii, bude klamstvo používať ako svoju životnú metódu a zníži sa aj k iným zlým skutkom. Kto spochybniť jediné prikázanie dekalógu, býva otázkou času, kedy spochybniť aj ďalšie a postupne takmer, alebo aj celkom všetky. Ak to robí verejne treba sa nám pred takýmto človekom chrániť, lebo je nebezpečný a nielen pre nás osobne. Volanie po dialógu býva niekedy aj preto, aby sa mohli presadiť polopravdy, demagógia a klamstvo, aby sa dostali do popredia tieto spôsoby, a kto hlása pravdu Bohom zjavenú býva označovaný ako extrémista a radikál, aj právne prešetrovaný, ako to na základe vlastnej skúsenosti povedal aj arcibiskup na púti v Šaštíne 15. septembra 2016.

Boh nás povolal k pravej slobode, k nej nás pozýva Kristus, nenechajme si jeho slová nikým zastrieť. A pravá sloboda je tam, kde si človek vyberá, večné šťastie, trvalé dobro a koná podľa Božej Pravdy. V tom spočíva naša kresťanská zodpovednosť. Že sa za kresťanov nielen považujeme ale podľa viery žijeme. Zmysel má darovať sa, slúžiť a obetovať, no nie podvodníkom, klamárom a zlodějmi, ktorí by radi naše služby využívali ale zároveň pokračovali vo svojom amorálnom konaní, čo by znamenalo, že podporujeme ich hriech. Milovať hriešnika neznamena, že sa mu podriadiť a správame sa podľa jeho nálad a chůťok, treba nám hovoriť pravdu a dať jasne najavo tomu, kto koná zle, že nesúhlasíme s jeho zlým správaním, i keď dvere k návratu mu aj my aj Boh necháva otvorené až do konca života.

Nielen všetko máme brať, ale je potrebné aj dávať, obetovať sa, prosiť a ďakovať, nie dokazovať si navzájom svoju moc a silu. Ježiš sa za nás obetoval do krajnosti a k takej obeť pozýva aj nás, s ním určite nezblúdime. Mnohé čo sme pokazili máme šancu napraviť cez nápravu nášho života, cez úprimnú a pravú modlitbu, pôst a almužnu. Cez utrpenie a bolesť sa rodí nový život. Nestačia pekné a vzletné myšlienky, ani dlhé rétoricky excelentné prednášky, naša skutky sú ukazovateľmi bohatstva nášho srdca.

Majme odvahu konať zodpovedne, nepodriaďovať sa mocným, ktorý nás rozličnými spôsobmi tlačia aby sme zo svojho mála prispievali na ich veľké kopy majetku a podporovali ich moc a potom toho zneužívajú aj proti nám a proti Pravde a Láske. Nepodľahnime silnému tlaku polopravdy, falošných rečí ohlasovateľov modernej slobody, ktorá prináša mnohé závislosti a otroctvo hriechu, ktoré ani s vypätím všetkých síl nedokážeme ani dobre naprávať a liečiť a nebudme vazalmi sebe navzájom.

Svoju úvahu končím slovami, ktoré sme počuli v chráme počas 25. nedele cez rok: "Čujte, vy, čo šliapete po chudákovi a nivočíte bedárov v krajine. Hovoríte "Kedy prejde nový mesiac, aby sme mohli predávať obilia a sobota, aby sme mohli otvoriť sýpky, zmenšovať mieru, zvyšovať cenu a používať falošné váhy, kupovať úbohých za peniaze a bedára za pár sandálov a predat' aj smeti z obilia?" (Am 8, 4-6)

(Pokračovanie z 3. strany)

Pater et piano. Sestra to dotiahla najďalej, jeden z Rachmaninových koncertov a zrazu dost'. Odo mňa na záverečnej skúške v hudobnej škole chceli počuť len šlágre, dozvedeli sa, že ich vyhrávam ďalekosne a štvorročne s mojím strýkom, cez otvorené okná dvoch rôznych bytov. Vysvedčenie som doteraz neprevzal. Bratovo klavírne vitare bolo noblesné, účinné ako neznámy chemický vzorec.

Ale keď otec sadol za klavír, bol to Grieg, Bachova Toccata a fúga d mol alebo iné podľa neho „rozprávania s Bohom“. Veď hudba mu zachránila existenciu. A neskôr jeho organové interpretácie počúvali cez Slovenský rozhlas. A začínal s klaviatúrou, ktorú si nakreslil na papier. Mal absolútny sluch, podobnú pamäť. Každému svojmu žiakovi aj po desaťročiach odcitoval všetky známky.

Pán riaditeľ tu pripomenul, ako otec nenútené prechádzal do dialógu v latinčine v spoločnosti kolegov, ak sa nablízku premnožili takí, ktorým nebolo súce dôverovať. Bolo to vo Francúzsku, na stáži. Tri mesiace predtým doma po večeroch neúnavne si zdokonaľoval hovorovú francúzštinu. Bol schopný z večera do rána za celý spoločný tím oboch republík zostaviť pre medzinárodné auditorium, či to bolo v Bruseli, Budapešti, Bukurešti, Štokholme, Paríži alebo inde a potom aj predniesť aktuálnu dôvodovú správu, či koncepciu spolupráce. Potreboval maďarčinu? Tak sa ju naučil. Aj tam mal vrúcnych kolegov, pamätám si, ako mu poslali celý balík fotografií z kontrarevolúcie.

Šoférovať sa nenaučil, hoci chcel. Raz sme celá ulica, teda šarvanci s huriaikom bežali za služobnou čiernou zetkou, podarilo sa mu ju naštartovať. V prvej zákrute vystrašil akúsi tetku a tá naň zakričala: „Keď nevieš jazdiť, tak na to nesadaj!“ Otec odtláčil motorku k domu a ďalej chodil na služobné cesty po starom. Vždy rešpektoval ženský názor.

Vo Francúzsku som ho navštívil, bol to rok 1969, cestovať sa dalo, lístok do Paríža vlakom stál 235,00 Kčs, vzal som aj mamu. Otec domýšľal, že z viacerých hľadísk to nie je vhodné, ale neprotestoval. A potom sme stáli všetci pri kaplnke, stretávacom kúte slovenskej inteligencie.

Neskôr som mu tento svoj výlet kompenzoval. Odviezol som ho Trabantom do Moskvy. Keďže som tam pracoval, moje deti ho privítali ako doma. Otcovi už vtedy s pribúdajúcim vekom

Môj otec Michal Kušík

slabol sluch. Ale nedal sa vyšetriť ani u akademika, svetoznámeho ušného lekára. Presvedčal som ho, že to potrebuje a on mi vždy uvrzol po línii ďalšej svojej disciplíny, archívneho pojmoslovía v rámci terminologickej spolupráce krajín RVHP. Sebe nikdy nedoprial čas. Aj toto bola jeho pracovná cesta.

Odbočím v podobenstvách. Keď sa mi už darilo (z Moskvy sme mali uskutočniť prvý medzinárodný diaľkový prenos dát s databázou vo Viedni cez Bratislavu s podporou môjho prvého pracoviska a pre Moskvu som darom získal banksobystrický modem zo Závodov výpočtovej techniky) sadli si a napísali odvolací list dvaja námestníci, Poliak a Čech. Proti jedinému mladúčkemu Slovákov. Prvenstvo na prenos získal Poliak, Česi v Prahe potom dlhodobú spoluprácu - celé dva týždne vytáčali z jedného telefónu Moskvu a z druhého Viedeň, spojili tie dva páry drôtov, platili spojmom ako diví - ale pred vyššou vrchnosťou išlo o medzinárodnú iniciatívnu spoluprácu. Ak som tam niečo publikoval, vyšlo to so spoluautormi aj zľava aj sprava. Také niečo vás pevne postaví na nohy. Som teda tu. Po mne tam zostali dve okridlené vety: prvá z veľkolepej oslavy MDŽ, ktorú som musel viesť a tak som sa ženám prihovril, aby nám mužom občas pripomínali ako ich ľúbime. No a tá druhá odznela pri rozlúčke s pracoviskom pri podobnej účasti, kedy som vyhlásil, že „Kušíkov je mnoho“, s vedomím, že sa nájde a príde niekto druhý, podobný ako ja. Mal som vtedy už troch synov. Hovorievali mi: „Ty bogatýj čelovek“. U Rusov má bohatstvo širší význam ako na Západe. Tá posledná veta ma dobehla v rôznych situáciách aj doma.

Teraz niečo k Slovenskej archivistike. Som technik a ako môj otec, aj ja som mal štáste na dobrých učiteľov. Profesor Schwarz. Jeho numerická matematika s teóriou pologrúp mi pripomína jednotky a nuly, ktoré sa ako signály prehánajú vo vašich počítačoch a mobiloch. Všetko vedel rozdeliť na dva, teda som - nie som, ide - nejde, tečie - netečie. Ale pozor, nikdy na to, keď netečie - aspoň kvapká. Keby tu bol dnes a videl, že sa schýľuje do tuhého, rozdelil by tým svojím hromovým hla-

som spoločnosť na darebákov a tých druhých. Akademik Ilkovič. Naučil ma rozmyšľať, hoci doteraz neviem, prečo mi postavil známku, len čo som vstúpil. Dôležité rozhodnutia asi prichádzajú náhle. Automatizačná technika, ktorú som študoval, vtedy konjugovala všetky disciplíny informatiky. Procesy riadenia som hravo adaptoval na systémy s ľuďmi v neskoršej praxi. To máte tak, ako s obyčajným zosilňovačom. Slabý zvukový signál na vstupe do akejsi čiernej skrinky a z nej von musí ísť požadovaný, obyčajne na predpísanú úroveň a kvalitu upravený zvuk. Všetko matematicky obsiahnuteľné. Do toho ešte treba pojať možné poruchy z vonkajšieho prostredia, prifarbenie tónu a samozrejme energiu. Ale bez spätnej väzby by sa zosilňovač samovoľne presilil, rozkmital a zničil. Má to analogón v ľudskej formácii. Tým je hodnotenie každého rozhodnutia so spätným účinkom na korekciu plnenia úloh. Šústať husiam sa neoplatí, zagágajú a niekedy hryzú.

Raz ma stiahli z funkcie na Ministerstve financií SSR, práve keď sa nám prvýkrát podarilo počítačovo spracovať štátny rozpočet. Bola to ostro sledovaná, ale dobre zabezpečená rutina, preto som ľudí poveril novými úlohami, aby zbytočne nesedeli na zadku pri tlačiarni. Podnet na odvolanie podal hlavný odberateľ úlohy, citátnik Lenina, vždy pripravený politický prostítut s cieľom zakaždým a citissimo dobývať predsednícky stôl, zrkadliaci sa dnes majestátnou oblínou sťa vrcholný orgán Matice slovenskej. Vtedy mi otec poslužil ako vzor. Tým, čo neustále prežíval. Samé podrazy. Napríklad, keď na pracovisku prichýlil akože zúboženého - ja si myslím, že neschopného, ktorý následne pookrial - a poďme kľuvať všetci touto charakteristikou zretazení. Maďari majú príznačné porekadlo o husiach. Vtedy som natvrdo pochopil, že schopnosť je kľúčom v riadení a plnení úloh. Či ide o ministra, aj to len relatívneho služobníka, alebo úroveň akéhokoľvek štábného usporiadania. Veď máme ústavu, ústavný zákon, hlavné úlohy ministerstva, ciele, ktoré treba plniť konkrétnym plánom práce, teda úlohy a povinnosti a vždy určité investície. Akokoľvek sú nepostačujúce, musia hýbať najpoz-

itívnejším prínosom. Takto som kedysi presadil do všetkých krajov aj v ČSR slovenské počítače vyrobené v Námestove na spracovanie štátnych príjmov podľa nami vytvoreného projektu. A pridral svoju autoritu. Lebo náš slovenský systém bol lepší.

Archivári! Ste pamäť, bez ktorej niet budúcnosti, či len misia, ktorú si nedáme spoľčiť s humanitárnym bombardovaním? Otec by sa vraj v hrobe obracal, šepľi mi v odpovedi na otázku, čo je s vašou vlajkovou loďou. Neobrátí by sa. Predvídal aj tú silu groša. Načo niekomu popod radosť. Dnes to obracanie podsúvajú aj v priamom prenose... A z obrazovky do nás neustále hustia: „Keď sa bavíme o...“, to znamená, že hľadajú tie správne východiská v diskusií najpovolanejších, čo robiť. Aj ten najvyšší je dnes pohodľák a za úžeru až do Majcichova. Užít si a užívať je priam heslom. Nie reprezentovať, dokázat', byť hoden. Vládne progresívna tuposť porovnateľná s epitafom Sardanopula.

Kto teda, ak ide len o časopis, kto je kompetentný? Veď to ste vy všetci. Lebo viete - viete najlepšie, čo treba robiť. Ale zatiaľ len kompetentní. Ale kto je už teraz alebo raz bude poverený, stále ešte len môže. Pretože rozhoduje zodpovedný a ten musí. Tak kto je to TEN, ktorý musí? Ten, kto má moc, lebo moc je zodpovednosť. Hlavne TEN! Už tu boli quiriti aj pán Mátal, čo ten Dunaj hatal...

Nepatrí sa mi pokračovať, vraj tu nie je nikto príhodný z ministerstva ani z Matice. Ale je tu možno niektorý z historikov, ktorí odobrili otvorený list spred troch rokov a v ktorom vyplakávajú, ako im je ťažko pod prisatou puklicou na kmeni Matice slovenskej. Nevedia si pomôcť s tým, čo chovajú a pritom držia vo vlastných rukách. Chýba lautus? Tak nech sa naša mienka aspoň zaarchivuje, to tým sledujú? To, ako oni už včas chápali problém a aká to ťažká doba panuje, nevidiac vlastný koreň a akoby oni sami neboli živnou pôdou neduhu. Kde niet hostiteľov, tam niet ani parazitov. Kedy a pre koho bola doba Fahká?

Diskutovať o všetkom treba. Fórum archivárov je na to určené a krásne už aj elektronické médium, vhodné i na špásy v dissiologii.

Ale tak, ako ja som hrdý na svojho otca, vašou pýchou, všetkých archivárov, by malo byť to, čo nám závidel archívny svet - odborné periodikum Slovenská archivistika.

Späť k otcovi. Koľko mohol mať priateľov? Svedčí o tom čulá korešpondencia do posledných dní. Dokonalé priateľstvo je totiž stále a vždy bolo a bude medzi ľuďmi dobrými a v cnostiach si podobnými. Kontakty udržiavam. Aj cez počítač.

Profesor Jozef Šimončič. Pripomenul mi nedávno rebrík. Práve som ten rebrík, čo onedny poslal otcovi, držal v ruke. Rebrík do neba. Teda básne Janka Silana. Pôvodne Jána Ďurku, s ktorým otec sedával v lavici a dobrovoľne mu otročil ako stvorenému básnikovi tým, že mu písal úlohy. A milý Janko sklonený krátkym zrakom nad lavicou len básne písal. Otcovi časom prešla trepezlivosť, ale Janko úpenlivo vyapeloval: „Akože by potom vyzeralo cudzie písmo v mojich zošitoch?“

Šíriť dobré meno je synonymné s Miškom Pílaneje - takto na otca s obdivom spomínajú jeho rodáci v Hornej Ždani, odkiaľ pochádza aj môj priateľ. Sedí tu skromne medzi nami.

Ing. Ladislav Búci. Ikona betónových konštrukcií a mostov. Sám postavou drobný, nesmierne skromný. A v celom štáte najvyšší, najštíhlejší, unikátny viadukt Podtureň na diaľnici D1 pri Liptovskom Mikuláši je jeho dielom, projektom. Osobne riadil stavbu, kým nebola dokončená. Medzinárodne uznávaný. Pretože nápaditosť, estetiku a zodpovednosť vnáša do správnej realizácie inžinierskych konštrukcií. Pri takomto postupe možno by aj diaľnica cez republiku bola dokončená skôr, bez zbytočných diskusií a katastrof.

Otec sa k nám vracia z pamäti ľudí často nečakane v bežnom živote a pri nadväzovaní komunikácie na rôznych miestach aj v iných odvetviach pôsobnosti. Odpovedáme áno, man-želka aj moji synovia - otec mal rád všetkých, bol ako studnička pitnej vody, celistvý na duši až osvecoval. Pri tom všetkom sa nezabavujem pocitu, že každý, ja sám, a všetci akýmkoľvek by boli, či už otužili alebo ústretoví, sa v otcovej prítomnosti mimovoľne zahľadeli do vlastného portrétu „sám osebe“ ako Dorian Gray.

Keď Cicero ako konzul Syrakúzanom našiel opustený a zarastený hrob Archimeda, vedel že niekde ten pomník pevne stojí ako hranol a na ňom je valec a guľa. Sila tohto odkazu je vo výbere z možností: iba stáť, postáť a valiť sa jedným smerom alebo sa kotúľať na všetky strany...

V dnešnej expanzii strachu musí mať spätná väzba, podobne ako v technických systémoch, záporné znamienko, aby ľudstvo jestvovalo ďalej. Dá sa toho zmocniť a ešte sa to dá regulovať. Na tej poslednej úrovni riadenia dobehne však každého jedného samoregulačná spätná väzba daná z večnosti, a tou je svedomie.

Otec má na pomníku napísané IN FIDE SALUS - hlbájuť nad zmyslom tejto skladby v prieniku mnohých významov latinského slova salus, prichádza mi na um, že nápis vyjadruje otcov pozdrav a poklonu ľuďom, ktorých tento odkaz oslovil.

Bol otec postfideistom alebo novým realitom? Komu by cieľom jestvovania nebolo uskutočnenie najväčšej hodnoty, dobro?

Mnohí naši veľikáni vyrástli pod vplyvom Herderovej filozofie dejín, v ktorých nájdeme o Slovanoch: „Až príde čas, že miesto vojen bude treba vyniknúť prácou, a tak dejstvovať, vystúpiť na javisko sveta a vyplniť, čo dejiny od nich očakávajú.“

Michal Kušík v mladosti za kostolným organom

STANISLAV KUŠÍK
Prihovor k účastníkom spomienky

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Pod nafúknutým štýlom demokratických fráz, ktorým sme privykli načúvať počas 20. storočia, nachádzame, po odhrnutí povrchového propagandistického náteru, odvekú a stále rovnakú melódiu, preháňajúcu sa v zástupoch, nápev večného pachtenia po moci. Niečo, čo je banálne a zároveň nevyhnutné, u človeka nesúceho bremeno dedičného hriechu.

Ohyzdnosť demokracie spočíva práve v jej pokrytectve a podvodnosti. Ona jediná z politických teórií tvrdí, že jej nejde o moc, ale primárne o blaho ľudu. (Pre jej deriváty ako socializmus a komunizmus to samozrejme platí tiež.) Staré systémy počítali s nízkosťou človeka, jeho vášňami, dedičným hriechom, s jeho túžbou po moci. Vraveli: vladárom ide o moc, ženie ich ctižiadostivosť a pýcha, ale s pomocou Božou sa pokúsime urobiť niečo aj pre ľud.

Taká je realita.

Demokracia, a to už antická, ako si ukážeme, operuje naopak s dojmom niečoho „nového“, doposiaľ nevidaného, lepšieho. Hovorí dokonca o inom chovaní ľudí v demokracii k sebe navzájom, akoby demokracia menila ľudskú povahu. Už v staroveku teda nesie so sebou tento potencionálny náboj, požiadavku vylepšenia ľudskej povahy, pomocou politického systému.

Postupné vyjavovanie ohyzdnosti demokracie má vždy rovnaký priebeh. Keďže podstatou demokracie je lož o vláde ľudu, nutne sa časom dostane do konfliktu so všetkými svojimi tvrdeniami a koncepciami. Realita ju valcuje. Priznať si realitu však nemôže, to by musela poprieť seba samu. A tak sa začne dlhá demokratická anabáza pokrytectva a lži, v ktorej sú všetky prvky mocenskej reál-politiky maskované, prekrúcané, preštylizované a reinterpretované tak, aby sa zachoval dojem vernosti ideálnym postulátom demokracie. Pre demokraciu je typický úplný nesúlad medzi skutkami a deklarovanými ideálmi. Verbálna prezentácia nutne smeruje v demokracii k vytváraniu akéhosi virtuálneho sveta, v ktorom všetko reálne, čo nekorresponduje s ideálom demokracie a napriek tomu je to nevyhnutné z mocenského hľadiska, býva vytesňované do priestoru nedemokracie. Čiže to "zlé", čo sa stalo, vlastne nepatrí k demokracii a teda musí patriť niekam inam, do zlého sveta autoritatívnosti a hierarchie a preto to nesúvisí s demokraciou. Tým pádom je demokracia nutne najlepším systémom, pretože všetko zlé k nej nepatrí. Vkradlo sa to tam odniekiaľ z vonka. Od nepriateľov demokracie. Po očistení od nedemokratického, tu žiari demokracia ďalej svojim očarujúcim svetlom.

To znamená, že máme do činenia so systémom, ktorý odmieta ideovú zodpovednosť za svoje skutky a presúva tieto skutky do ideového tábora protivníka, tým, že ich označí za nedemokratické. Alebo, čo je ešte zábavnejšie: vykladá tieto skutky, ktoré sú v rozpore s jeho proklamovanou doktrínou ako niečo, čo je s ňou plne v súlade. Tak vzniká onen povestný novo-jazyk, pomocou ktorého sa banálna mocenská politika maskuje za slovami ako: sloboda, rovnosť, právo, ľud atď.

Nachádzame sa ešte stále v priestore antickej demokracie. Nehovoríme o ničom novom. Je

BRANISLAV MICHALKA

Novodobá demokracia ako nástroj na zničenie kresťanstva

preto ľahké konfrontovať nafúkanosť premrštenej frazeológie s realitou. To, čoho sme už dnes sýtí neustálym sledovaním imbeciloidných médií, to nám predváža vo svojich Dejinách Thúkydides, keď necháva prehovoriť hlásnu trúbu aténskej demokracie, Perikla.

Ocitáme sa v roku 430 pred Kristom.

Perikles reční nad mŕtvymi aténskymi vojakmi. Má to byť reč pohrebná. Tá sa však čoskoro mení z piety, v ktorej chváli statočnosť aténskeho bojovníka, na oslavnú tirádu o aténskej demokracii. V nej vysvetľuje: "akým usilovaním ..., akou politikou a akým správaním bola dosiahnutá tá veľkosť." Najprv, presne v duchu demokratického utopizmu, ktorý vždy vykazuje znaky pseudoviery a pseudonáboženstva, z dôvodu nevyhnutnosti veriť v uskutočnenie niečoho, čo je nereálne, sa Perikles vymedzuje voči všetkým ostatným zriadeniam a ukazuje aténsku demokraciu ako najlepšiu zo všetkých možných zriadení. Podľa Perikla sa aténske zriadenie nielen odlišuje od zriadenia ostatných Grékov, ale môže byť pre všetkých aj vzorom. Vzápätí sa spúšťajú stavidlá lživej frazeológie, ktorá má v priam mesianistickom nadšení zdôvodniť, prečo je aténska demokracia najlepšia:

a) "pretože vládne nie zopár jednotlivcov, ale väčšina..." (videli sme, aká "väčšina" a ľud vládol - slobodní občania - muži. Aj tí samozrejme nevládli; predstava "vládnutia" nejakej masy je lživá

už vo svojej podstate. Sme konfrontovaní so stále rovnakým úmyslom: sugerovať, že to, čo sa odohráva presne tak ako všetko ostatné, je vlastne niečo odlišné a lepšie.

Nevyhubne vždy vyvstane otázka: aký dôvod má táto lož, ak nie oklamanie plebsu a následné efektívnejšie, v zmysle „manipulatívnejšie“, uchopenie moci?)

b) „pričom v súkromných záležitostiach sa všetkým dostáva podľa zákona rovného práva ...“ (videli sme na ostrakizme, Sokratovi; o ženách a otrokoch ani nehovoriac. Napriek tomu, aj keby sme sa zmierili s tým, že Perikles hovorí len o slobodných občanoch,

... počúvame tých, ktorí zastávajú úrad, aj zákony...")

No to vám boli hotoví anjeli, tí Aténčania.

Ale čujme ďalej.

Nielen voči sebe boli ako hrdličky, oni takto nazerali aj na cezpoľných. Takto vykladá princípy medzi-národnej politiky aténske: „je to dobrota, s ktorou pomáhajú komukoľvek bez strachu ... nie tak so zreteľom k svojmu prospechu, ako skôr k bezpečnej istote svojej slobody ...“ Olala, ale veď to je priam americký pán prezident, ten Perikles. Celá demokratická aténska politika je čirou dobrotou a obetavosťou pre druhých!

Kto pozná realitu, ten onemie nad sebaaprečujúcou drzosťou

itu, tú však Aténčania odmietajú a formulujú požiadavky:

- Mělčania sa stanú "spojencami" a budú platiť Aténom "spojeneckú daň"

- za to zostanú "pánmi" svojej krajiny a budú požívať "bezpečný mier"

7.) Mέλski odmietajú a sú následne:

- porazení;

- všetci mladí muži sú povraždení;

- ženy a deti sú predané do otroctva;

- ostrov osídli aténski kolonisti.

Vskutku, koľko dobroty a obetavosti. Právom Perikles hudie,

skutočne by bol niekto z nás taký prostoduchý a neznalý ľudskej povahy, aby uveril, že "všetkým sa dostáva podľa zákona rovného práva"? Boh nás uchovaj od takej zaslepenosti. 25 rokov života v demokracii by malo byť dostatočnou kúrou pre všetkých nevidomých, blúzniacich o rovnosti, ak vynecháme stavy, čo na systéme profitujú, lenže tie na rovnosť samozrejme neverili nikdy.)

c) „vo verejnom živote sa dostáva ocenenie podľa toho, ako sa kto osvedčí, nie podľa hierarchie „ale podľa zdatnosti ...“ (s tým akosi nekorešponduje pôvod predstaviteľov vlády v aténskej demokracii, ktorí za nejakých záhadných okolností takmer vždy pochádzali z oligarchických kruhov. Platí tu samozrejme to čo bolo povedané už pri bode „b“) o rovnosti, ľudskej povahe a našich 25 rokoch nazerania pod pokrievku demokratického hrnca.)

d) „a ani chudobnému nie je na prekážku to, že nemá žiadne spoločenské postavenie, ak je schopný vykonať pre štát niečo dobré...“ (no to už je doslova idylka, z chatrče rovno do funkcie. To už je priam beztriedna spoločnosť našich bývalých súdruhov, ktorej realitu sme zažili, takže podobné hlúposti máme napočúvané na sto rokov dopredu a nad milým Periklom sa len uškrieme.)

Ale Perikles kláboší ďalej, evidentne sa rozparádil a demokratické veľikášstvo mu šmakuje a ide k duhu. Maľuje nám tu priam raj na zemi: "nehneváme sa na suseda, ak koná podľa svojej záľuby ...nažívame spolu tak, že si nie sme na obtiaž ...neprestupujeme zákony

týchto slov. Skutočný prístup Atén k slabším sa najkrajšie ukázal na vyhľadani obyvateľov ostrova Mélós v roku 416 p.K. Tento neutrálny ostrov, ktorého obyvatelia boli bývalí spartskí kolonisti, sa rozhodli Aténčania demokraticky podmaniť. Obávali sa, že by sa mohli Mέλania pridať k svojim príbuzným na Sparte, aj keď nič také nesignalizovali, skôr naopak, chceli len zostať mimo súperenia Atén a Sparty. Atény obkľúčili ostrov presilou loďstva i vojska a tolerantne naznačujú Mέλskym čo majú robiť. Obyvatelia ostrova sa však cukajú a moc sa im do družby s tými demokratmi, ktorí všade šíria dobrotu a obetavosť nechce. A teraz hľaďme na tie analógie. To, čo nasleduje, je ako vystrihnuté z modernej demokracie:

1.) Aténčania obvinia Mέλských, že ich nenechali predniesť na ostrove verejne prejav. (Ha, demokracia a sloboda je ohrozená, aténska mimovládka bola umlčaná.) Mέλski však naznačujú, že sa boja, aby ich touto formou Aténski nepreštili.

2.) Aténčania navrhujú diskusiu o probléme. Veď sú demokrati. Len sa porozprávajú a vyjasnia si stanoviská.

3.) Mέλčanania súhlasia (lode okolo ostrova robia divy) ale namietajú, že je to zvláštna diskusia keď sú obkľúčení.

4.) Atény rovno prejdú k veci a začnú demokraticky presviedčať Mέλských, že ak sa podrobia aténskej demokracii, tak z toho budú mať prospech.

5.) Mέλčania nechápu, aký prospech, ale Aténčania im to rýchlo vysvetlia: vyhli by sa najhoršiemu - vyhľadaniu.

6.) Mέλčania navrhujú neutral-

poukazujúc na priam mesiánsku výlučnosť aténskej demokracie, pripomínajúcu nám amerického pána prezidenta Wilsona v roku 1918, keď porovnáva Atény so zlou, nedemokratickou Spartou a podobnou verbežou: "Preto som sa tak rozhovoril o našej obci, aby som vás poučil, že nebojujeme za rovnakú vec my a oni, ktorí nemajú nič tomu podobného." Tí "oni", to sú Lakedaimončania zo Sparty a to, čomu nemajú nič podobného, to je div sveta divúci - demokracia.

Pohanská demokracia tu obnažuje svoj mesiánsky pseudonáboženský potenciál, ktorý v 18. storočí objavila s nadšením novodobí apoštoli demokracie. Pretvorenie človeka, vďaka politickému zriadeniu, v niečo lepšie, ako bol človek starý, to bolo volanie sirén, aké dokonale korešpondovalo s rousseauským prirodzene dobrým človekom, ktorého dobrota bola zasypaná starými politickými štruktúrami a predovšetkým kresťanským učením o dedičnom hriechu.

Hľa, tu bol vzor: bol predkresťanský, čo by umožňovalo kultúrne sa vyhnúť všetkému kresťanskému, pomocou úzko poňatého kultu antiky a hlavne - už to raz fungovalo!

Veď to povedal aj Perikles. Tak prečo by to nemalo fungovať aj teraz?

Tisíc osemsto rokov kresťanstva bolo preskočených ako ohavný tmársky močiar, aby bola z ďalekej minulosti spod zosutých rozvalín staroveku vyhrabaná, vyzdvihnutá a prinesená hviezda demokracie.

Kresťania uverili, že na ich prospech a blaho a na ešte väčšie blaho kresťanstva.

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačene vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Prof. PhDr. Imrich Sedlák, CSc. bol nielen vedec, pedagóg, matičiar, ale aj priateľ a dobrý človek. Zosnul v Pánovi v nedeľu 2. októbra tohto roku. Keď sme boli s jeho manželkou PhDr. Vierou Sedlákovou vybavovať pohrebné obrady v martinskom rímskokatolíckom farskom úrade, kňaz nás upozornil, že v jeho živote sa nenapíše bodka, ale bude napísaná čiarka, pretože život pokračuje, len v inej forme. Nejakú tak to povedal, čo spomenul aj počas pohrebného obradu v piatok 7. októbra. Teda nie lúčenie navždy, ale dočasne. Slová nádeje odzneli aj počas sv. omše za zosnulého nasledujúcu sobotu.

Pripomeňme si jeho život, teda tie najvýraznejšie údaje, pred tou pomyselnou čiarkou. Prof. Imrich Sedlák bol výraznou osobnosťou v literárnom, kultúrnom, národnom, matičnom, múzejnom, pedagogickom, ale i v spoločenskom živote celého Slovenska. Narodil sa 21. januára 1933 v Červenici pri Prešove. Ostatných takmer päťdesiat rokov pôsobil aktívne v Matici slovenskej, najstaršej národnej, kultúrnej, spoločenskej a celonárodnej ustanovizni Slovákov. V Prešove, kde od roku 1961 pracoval najskôr ako odborný asistent, neskôr ako docent, bol v roku 1968 pri obnovovaní členskej základne MS a zároveň sa v tom roku stal podpredsedom celoslovenskej Matice slovenskej, od roku 1976 začal pracovať v MS v Martine, kde prešiel tými najrôznejšími postami. Najstaršej slovenskej inštitúcii zveril štát viacero úloh, na ktorých sa aktívne podieľal a stali sa súčasťou celoživotného diela a tvorby prof. Sedláka, vedca, významného odborníka na slovenskú literatúru, dlhoročného mimoriadne úspešného organizátora národného, kultúrneho a spoločenského života

Slovákov, ale taktiež publicistu a spisovateľa. Zanechal skutočne obdivuhodnú tvorbu a veľmi široko zameranú, preto aj čitateľmi, kultúrnymi a spoločenskými inštitúciami vysoko pozitívne hodnotenú, nevynímajúc vedeckú, pedagogickú a literárnu obec celého nášho štátu, ako aj Slovákov vo svete, dokonca aj v neslovenskom zahraničí.

Zvlášť na stránkach matičných Slovenských národných novín sa veľmi erudovane a proslovensky vyjadroval k náročným, citlivým a dôležitým udalostiam a diani, a takto obhajoval práva Slovákov, nášho štátu, ako aj integritu Slovákov a Slovenska. Hneď po Nežnej revolúcii bol ministrom kultúry menovaný za správcu správcu Matice slovenskej, stabilizoval jednotlivé pracoviská s programovým ako aj personálnym zabezpečením ich ďalšej činnosti, napomáhal, aby bolo možné zakladať miestne odbory, pri zvolávaní valného zhromaždenia, a ďalších činoch, najmä k jazykovému zákonu, voči Slovákom v zahraničí, pri zakladaní domov a oblastných pracovísk MS, pri vydávaní Slovenských národných novín i časopisu Slovensko, pričom najužšie spolupracoval najmä s vtedajším vedeckým tajomníkom Tomášom Winklerom. Ťažko je na tomto priestore spomenúť všetky ním vytvorené diela. Spomeňme aspoň niektoré, bez ktorých by slovenská literatúra a jej teória neboli úplné. Anton Prídavok: Vrásky času, Pavol Jozef Šafárik a slovenské národné obrozenie, Ľudovít Štúr v súradniciach minulosti a súčasnosti, Východné Slovensko v letokruhoch národa, vedecké zborníky Slovakistika, zostavenie vedeckého zborníka z konferencie pri príležitosti 150. výročia vzniku Matice slovenskej a 1150. výročia príchodu Konštantína a Metoda na naše územie: Matica slovenská

v národných dejinách, či monumentálne kolektívne dielo, ktoré vzniklo pod jeho vedením Dejiny slovenskej literatúry I. a II. Ostatné nespomenuté autorské ako aj spoluautorské práce obdobne patria medzi významné a dôležité počiny pre slovenský národ a štát. Zaslúžene sa zaradil medzi popredných predstaviteľov slovenského národného života. Pokiaľ by som mohol jednou vetou zhodnotiť jeho najvýraznejší prínos, ako sám hovoril, parafrázujúc jeho slová, tak to je východné Slovensko ako integračna

dvadsať rokov. Menej osobne omnoho dlhšie, pravdaže ja dlhšie a vnímal som ho ako významného predstaviteľa našej najstaršej a najvýznamnejšej národnej ustanovizne. Z toho dôvernejšieho obdobia si spomínam na jeho priateľský, blízky, osobný, ba až rodinný vzťah, ktorý vedel a aj prejavoval ku známym, kolegom či iným osobám.

Keď som sa pred niekoľkými rokmi vrátil do Matice slovenskej, tak si spomínam na jeho profesionálne, metodické, odborné a

zomrel akoby symbolicky 20 mesiacov po Dr. Krišteckovi.

"..., smútim za človekom, ktorý mi bol blízky, veľa sme spolupracovali, on za Maticu, ja za mesto (Martin), aj vo výbore MO MS v Martine. Bol členom mojej komisie, v ktorej sme pripravili a presadili Návrh zákona o Martine, ako centre národnej kultúry Slovákov. Spolu s Mišom Kováčom Adamovom a Jozefom Mlynarčíkom - v tom čase riaditeľom Múzea Andreja Kmeťa, vypracovali dôvodovú správu k zákonu.

Rúbu z nášho lesa

Rozpomienka na prof. Imricha Sedláka

súčasť slovenskej národnej kultúry a spoločnosti, čo priniesol, zdokladoval a zanechal pre nás i ďalšie generácie Slovákov.

Spomeňme len heslovite iný ako literárny život. Keď v dôsledku normalizácie musel opustiť akademickú pôdu, tak od roka 1971 zakotvil v prešovskom Múzeu Slovenskej republiky rád, kde zrealizoval Múzeum literárnych tradícií východného Slovenska v Župčanoch. Neskôr od roku 1976 v Matici slovenskej v Martine dosiahol celý rad nielen literárno-múzejných úspechov. Bol jedným z gestorov vytvorenia expozície Slovenského národného literárneho múzea MS v prvej matičnej budove. Popri tom pôsobil na vytvorení expozície, kde sa podieľal na librete i scenári Múzea Ľudovíta Štúra v Modre v zrekonštruovaných priestoroch bývalej radnice. Obdobne pracoval na expozíciách: v Kežmarku - Literárne tradície kežmarského lýcea, Pamätného domu Jozefa Gregora Tajovského v Tajove, Pamätnej izby Jozefa Miloslava Hurbana v Hlbokom, Pamätnej izby Jonáša Záborského v Zábore, Bernolákovci v národnom obrození v Trnave, či Rodného domu Jána Hollého v Borskom Mikuláši, Pamätného domu Pavla Jozefa Šafárika v Kobeliarove (čo v oveľa širších súvislostiach dopĺňa rovnomenná publikácia), Múzea A. S. Puškina v Brodzanoch, Literárneho múzea Pavla Horova v Bánovciach nad Ondavou (problematika doplnená o dve publikácie), Hugolín Gavlovič a kultúrne tradície Pruského v Považskej Bystrici - Orlovom.

V ponovembrových rokoch pedagogicky pôsobil na Fakulte humanistiky Univerzity Mateja Bela, a na tejto univerzite aj na Filologickej fakulte, kde pôsobil nielen ako vedúci katedry slovakistiky, ale aj ako prodekan.

Na sté výročie založenia Muzeálnej slovenskej spoločnosti bol v roku 1993 pri jej obnovení, stal sa na desať rokov predsedom, napomohol znovuzrodu a zostavil niekoľko jej zborníkov. Tento výpočet jeho diela, spracovaných a dosiahnutých výsledkoch, ostatnej činnosti je len čiastočný, urobil toho omnoho viac.

Pokiaľ môžem spomenúť tohto veľkého muža národných činov vlastnými slovami, tak musím napísať, že sme sa bližšie poznali asi

vedecké usmernenia a koordinovanie nielen mojej práce, ale aj ďalších kolegov. Ako vedecký tajomník MS ešte pred niekoľkými rokmi, vďaka svojmu veľmi širokému a múdreému poznaniu a skúsenostiam, dokázal usmerňovať pôsobenie a činnosť nielen matičných odborníkov v oblasti literatúry, ale i histórie, archívnictva, krajanského a múzejného zamerania, ba dokonca aj národnostných vzťahov, ale i v ďalších oblastiach, práci i v širších súvislostiach.

Pokiaľ sa vyslovím nielen vlastnými slovami, tak okrem úcty k nemu, ktorú pri skone jeho tela vyjadřili predstavitelia Matice slovenskej, Spolku slovenských spisovateľov, Slovenského národného múzea - Múzea rusínskej kultúry, spoločenského, kultúrneho, pedagogického, vedeckého, múzejného, literárneho života, ale aj ďalších najrozličnejších oblastí, spomeňme:

Češť jeho pamiatke!, Večná pamiatka a blažený pokoj!, Vičnaja pamjat!, RIP, ale i iné kondolujúce a úctivé pozdravy.

PhDr. Dáša Daneková, predsedníčka Vlastivedného odboru MS, etnologička, kronikárka, školiteľka a organizátorka viacerých kurzov ľudových tradícií, dodala ku skonu prof. Sedláka: "Dr. Igor Krištek, CSc., ktorý na nás už tiež pozerá z nebies, keď sa dozvedel smutnú správu o úmrtí, vždy povedal: "rúbu z nášho lesa". A tak je - už sú spolu významní ľudia, ktorí boli významní nielen po vedeckej stránke, ale aj ako ľudia, ktorí svoje vedomosti odovzdávali v prospech slovenského národa. Ľudia odídu, ale ostanú v myšliach a srdciach všetkých, ktorí ich poznali a mali tú česť byť v ich blízkosti, kratšiu, či dlhšiu dobu. Aj na Vás, pán prof. Sedlák budeme spomínať. Pripájam sa:... Pane, zachovaj mu večnú pamiatku!" Dodávam, že je viac než symbolické, že s PhDr. Igorom Krištekom, CSc. bol prof. PhDr. Imrich Sedlák, CSc. dlhoročným kolegom v zdravo rivalitnej kultúrnej martinskej komunite, jeden v Slovenskom národnom múzeu, druhý v Matici slovenskej. Organizáciách, ktoré sa dlhoročne vzájomne dopĺňali, ale i súťažili o kvalitu, ako i o priazeň verejnosti, a tak obohacovali vedu, poznanie, kultúru, no najmä širokú spoločnosť. Prof. Sedlák pritom

Naposledy sme sa stretli v roku 2014, u primátora mesta, pri príležitosti 20. výročia prijatia zákona o Martine. Aj keď už fyzicky slabý, predniesol významné návrhy, ktoré by vedenie mesta malo realizovať. Aktívne sa zúčastňoval, aj spoluorganizoval rôzne podujatia, zhromaždenia za zvrchovanosť a samostatnosť Slovenska. Bol jeden z účastníkov Kongresu slovenskej inteligencie na Donovaloch. Odišiel vzácny, pracovitý, vysoko vzdelaný človek, osobnosť, ktorá v Martine pokračovala v diele najväčších martinských osobností." toľko slová bývalého viceprimátora mesta Martin Ing. Dušana Lajčiaka, ktorý sa s ním podieľal na týchto aktivitách. Môžem len dodať, že v matičnom miestnom odbore som bol v tom čase mladý muž len pár rokov po vstupe do dospelosti a rád som sa zúčastňoval na rôznorodej činnosti, ktorú spoločne pripravovali pre svojich členov.

"..., prijmite úprimnú sústrasť odo mňa osobne a od Českej asociácie slavistov a Ústavu slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity a uvedených spolkov a organizácii Českej republiky k odchodu významného slovenského vedca, univerzitného učiteľa a kultúrneho a politického činiteľa. Bol mojim priateľom, najmä z čias spoločného pôsobenia na UMB v Banskej Bystrici. Vážili sme si ho nie iba pre jeho originálne vedecké výsledky, ale tiež ako slovenského vlastenca a dobrého, čestného človeka. Nech Vám tieto skutočnosti ulahčia tieto ťažké chvíle.

Buďte taký láskavý a odovzdajte, prosím, tieto moje slová vedeniu Spolku slovenských spisovateľov, vedeniu Matice slovenskej a rodine zosnulého. S úctou Ivo Pospíšil, vedúci Ústavu slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity, predseda Českej asociácie slavistov, predseda Literárnovednej spoločnosti Českej republiky, predseda Slavistickej spoločnosti Franka Wollmana predseda Stredoeurópskeho centra slovanských štúdií" sú slová, ktoré poslal prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

Za seba ešte musím uviesť: "Ďakujem Ti, pán profesor!"

Niet čo dodať, už len: "Na večnú pamiatku!", veď za čiarkou všetko pokračuje ďalej, len ináč, ako to bolo pred čiarkou.